

Nr 490.

Av herr Sjölin, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 103, med förslag till lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m.

I 3 § i den genom Kungl. Maj:ts proposition nr 103 föreslagna lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet har upptagits ett stadgande om förbud mot vissa slag av anbudskarteller. Förbudet, som riktar sig mot en avtalad förhandsprövning av anbud, kommer även att drabba hantverkare och mindre företagare, såsom rör- och elektriska installatörer, målare, glasmästare, smeder o. d. (se prop. s. 137, de fyra sista raderna).

Orsakerna till att dessa företagargrupper ha ingått konkurrensbegränsande åtgärder äro att hänföra *dels* till arbetets karaktär, *dels ock* till marknadens struktur.

För nu ifrågavarande företagargrupper gäller regelmässigt, att sektorn för konkurrens är liten. Man har där oftast vid arbetets utförande att gå efter ritningar, konstruktioner och arbetsbeskrivningar, som beställaren tillhandahåller. Arbetet såsom sådant är följaktligen på förhand till alla delar bestämt och exakt lika för alla, som avge anbud. Arbetslönen är fastställd enligt kollektivavtal, och möjligheterna att pressa materialpriserna kunna också betecknas som i allt väsentligt lika för skilda företagare. Återstår då för *priskonkurrens* endast det pålägg, som är avsett att täcka de allmänna kostnaderna, inkluderande utvecklingskostnader, och därutöver eventuellt även ge någon vinst. Som lätt inses äro vid *kvalitativt* lika arbete betingelserna för fri säljarkonkurrens synnerligen ogynnsamma.

Erfarenhetsmässigt har också i dessa branscher konstaterats, att en hänsynslös och osund konkurrens leder till ur samhällsekonomisk synpunkt icke önskvärda förhållanden, som utesluta en fullgod pris- och kvalitetskombination. Företagen pressas av olika omständigheter till för låga anbud; ofta grunda sig de anbud, som slutgiltigt antas, på ren felräkning, där priset inte dumpas av firma, som av någon lojal eller illojal anledning vill ta arbetet även till ett rent förlustpris. Arbeten, varom här är fråga, förekomma i stor utsträckning inom byggnadsområdet. Genom den stora kommunala byggnadsverksamheten, som just nu dominerar,

ha där de olika arbetsprojekten fått en sådan storlek, att konkurrensen jämväl härigenom beskurits. Den totala tillgången på arbetsmängd verkar nämligen vid stora arbetsprojekt inte på vanligt sätt enligt reglerna om tillgång och efterfrågan. Beställarsidan får därför ofta en ställning jämförbar med ett inköpsmonopol.

Allt detta inverkar vid pris- och kvalitetskombinationen så, att branschens normala prisläge sänkes och gör att, där icke kvaliteten omedelbart avsiktligt sänkes under erforderliga kvalitetsbestämmelser, ramen för fortsatt utvecklingsarbete blir så knapp, att kvaliteterna på längre sikt inte komma att motsvara tidsenliga krav.

De förhållanden, som här i korthet angivits, ha i stor utsträckning föranlett företagare inom ifrågavarande branscher att bilda anbudskarteller av den typ, som beskrives å s. 138 i propositionen. Dessa hantverksgrupper böra nu ges någon organisatorisk möjlighet att under sund konkurrens skydda sitt yrke mot illojal och osund konkurrens, och man frågar sig då, hur detta skall kunna ske, om den i propositionen föreslagna lagen antas utan tillägg eller ändring. Vi återfinna visserligen i lagförslaget ett dispensförfarande i 4 §, men detta torde, såvitt av propositionen kan bedömas, svårligen kunna tillämpas i dessa fall.

I Danmark, där förhållandena på detta område äro ungefär likartade med våra, har man efter ett omfattande statligt utredningsarbete med slutresultat i ett betänkande från augusti 1945 av handelsdepartementets licitationskommission sanktionerat ett system, som i korthet kan karakteriseras som ett officiellt reglerat sätt att lämna och behandla anbud.

Det formella förfaringssättet har dessutom kompletterats med vissa leverans- och kontraktsbestämmelser, som skola gälla, när det s. k. licitationsförfarandet tillämpas. Licitationerna förekomma oftast inom byggnadsområdet — målare, installatörer av olika slag, isolerare, smeder o. s. v. — men även för andra företagargrupper — sadelmakare, tapetserare, bokbindare, boktryckare m. fl. — ha de stort intresse.

Det danska licitationsförfarandet är ej obligatoriskt. En beställare behöver sålunda inte anlita detta anbudsförfarande, och ej heller är licitationsförfarandet tvingande för entreprenörerna. De entreprenörer, som önska använda licitationsförfarandet, ha att söka inträde i en vederbörligen kontrollerad licitationsförening, en för varje bransch. Licitationsföreningarna ha till ändamål att tillvarata medlemmarnas intressen gentemot beställare och myndigheter i enlighet med gällande lag och bestämmelser, och de skola tillse, att utbudet arbete betalas efter dess värde. Tilläggas kan, att förfarandet dock inom t. ex. värme- och sanitetsbranschen över huvud taget inte är tillämpligt, när anbud infordras en-

dast från två entreprenörer eller när anbudssumman understiger 600 d. kronor.

Om man ser förfarandet från beställarens synpunkt, så har denne först att avgöra huruvida han vill använda sig av licitationsförfarandet eller ej. Om licitation skall komma till användning, företrädas entreprenörerna av licitationsföreningen. Denna anordnar då ofta först en konferens med dem, som ha för avsikt att avge anbud, för att söka eliminera eventuella brister i beskrivning eller ritningar eller att på lämpligt sätt ändra arbetsvillkoren. Anbudet räknas sedan av varje firma för sig i *fri konkurrens*, men föreningen kan fordra, att ett för lågt anbud uteslutes. Om i övrigt inga särskilda omständigheter — insolvens e. d. — föreligga, skall det lägsta godkända anbudet antas, eller också skola alla anbud förkastas. Beställaren å sin sida äger att förkasta samtliga anbud och påfordra ny licitation. Om beställare eller entreprenör inte vill godta att ett visst anbud uteslutes, kan licitationsföreningens beslut härom överklagas till en särskild nämnd.

Givetvis återfinnas i licitationsförordningen ett flertal detaljbestämmelser, varför här icke kan redogöras. Utmärkande för förfarandet är emellertid en strävan att under sund konkurrens ta hänsyn till de speciella förhållanden, som råda vid dessa arbeten, skipa rättvisa mellan beställare och entreprenör och att samtidigt skapa garantier för sunda och utvecklingsbara arbetsbetingelser för dessa yrken.

Då det danska systemet enligt vad som uppgivits slagit väl ut, torde det med hänsyn till förhållanden och omständigheter, som ovan framhållits, vara lämpligt att en eventuell lag i överensstämmelse med vad som föreslås i propositionen kompletteras på så sätt, att den lämnar möjlighet öppen att även här i Sverige pröva samma eller något liknande tillvägagångssätt. För sådant ändamål synes härav betingad jämkning böra vidtas i avfattningen av 3 eller 4 § eller möjligen av båda dessa paragrafer i den föreslagna lagen. Härjämte torde i administrativ ordning böra meddelas de närmare föreskrifter, som kunna erfordras för åstadkommande av ett anbuds förfarande av i det föregående antydd beskaffenhet, varvid det lämpligen kunde uppdras åt det i lagförslaget omnämnda näringsfrihetsrådet att övervaka tillämpningen av dessa föreskrifter och handlägga de ärenden, som i anslutning därtill kunna förekomma.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 103 måtte för sin del besluta sådan jämkning i den föreslagna lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, att möjlighet beredes till åstadkommande av ett anbuds förfarande under näringsfrihets-

rådets överinseende i huvudsaklig överensstämmelse med det danska licitationsförfarandet,
samt att riksdagen i samband härmed tillika måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande i administrativ ordning av de närmare föreskrifter, som kunna erfordras för åstadkommande av ett dylikt förfarande.

Stockholm den 1 april 1953.

Bengt Sjölin.

Nr 491.

Av herr Nyberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1953/54 m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 110 föreslås under punkt 3 — Personalvårdens lokala organisation — bl. a. att elva nya tjänster för personalvårdsassistenter inrättas i Ce 17 samt att de nuvarande befattningarna i Cg 22 ändras till Ce 17. Innehavarna av de nuvarande tjänsterna i 22 lönegraden bör dock övergångsvis få behålla dessa tjänster. Vidare begärs bemyndigande för Kungl. Maj:t att avgöra, om göromålen för vissa personalvårdsassistenter motiverar en högre löneställning.

Även om de nuvarande personalvårdsassistenterna övergångsvis skall få kvarstå i Cg 22, torde nedflyttningen av tjänsterna knappast kunna bedömas annorlunda än att försvarsministern kommit att tillmäta verksamheten mindre betydelse än tidigare varit fallet. Det kan erinras om att riksdagen 1948 på Kungl. Maj:ts förslag flyttade upp ifrågavarande tjänster till Cg 22. Vidare kan anföras, att man för medel som ställts till chefens för försvarsstaben förfogande under budgetåret 1951/1952 som biträden åt vissa garnisonsassistenter tillfälligt kunnat anställa tjänstemän i lönegrad Cg 17. I samma lönegrad avser man nu placera självständigt arbetande befattningshavare, som i de flesta fall skall svara för personalvårdsverksamheten vid flera förband. Det torde knappast vara möjligt att med denna lönesättning kunna erhålla tillräckligt kvalificerade sökande till befattningarna, särskilt som möjligheterna att avancera inom organisa-